

**Príliš ľudská tvár socializmu?
Reforma zdola a okolnosti reformného
procesu v Československu 1968**

Miroslav Tížik – Norbert Kmeť (eds.)

Sociologický ústav SAV
Edícia Analýzy
Bratislava 2016

Kľúčové slová: reformný proces, pražská jar, 21. august 1968, občan, demokracia, výskum, náboženstvo, spomienky, dôvera, nerovnosti, kultúra, umenie, dejiny, právo

Zostavovatelia

Mgr. Miroslav Tížik, Ph.D.

Mgr. Norbert Kmeť, CSc.

Recenzenti

PhDr. Jan Mervart, Ph.D.

PhDr. Richard Pavlovič, Ph.D.

Autori

Zuzana Bartošová, Tatiana Bužeková, Bohumil Búzik, Joseph Grim Feinberg, Táňa Grauzelová, Norbert Kmeť, Stanislav Konečný, James Krapfl, Juraj Marušiak, Pavel Matejovič, Jaroslav Pažout, Jan Pešek, John Luke Ryder, Dalibor Státník, Štefan Šutaj, Miroslav Tížik, Milan Zeman

Jazyková úprava: Mgr. Miroslava Fabriciusová (slovenčina), za jazykovú podobu českých textov zodpovedajú autori

Preklad textu Johna Luke Rydera: PhDr. Elena Klátiková (ÚPV SAV)

Súhlas s použitím reprodukcí: Mgr. Zuzana Bartošová Ph.D., kurátorka Prvej investičnej skupiny a správkyňa Nadácie súčasného slovenského výtvarného umenia

Technická a grafická úprava, návrh obálky: Jarmila Štrbavá
Fotografia na obálke: Milan Zeman: Bratislava, Gaštanový hájik (Vinohrady), december 2016

Vydal: Sociologický ústav SAV v edícii Analýzy ako svoju 1. publikáciu, 2016

Adresa: Sociologický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava

ISBN 978-80-85544-97-8

EAN 9788085544978

Edícia *Analýzy* je zameraná na vydávanie pôvodných vedeckých a odborných prác alebo ich prekladov do slovenčiny. Prezentuje výsledky originálnych empirických analýz, výskumov a textov, ktoré prinášajú nové výsledky či ukazujú originálny spôsob syntézy alebo reflexie výsledkov výskumov, prípadne originálne spôsoby využitia metodológie výskumu.

Edičná rada:

prof. Juraj Schenk (Bratislava)

prof. Monika Čambáliková (Bratislava)

prof. Ilja Šrubař (Konstanz)

prof. Dušan Lužný (Olomouc)

doc. Dilbar Alieva (Bratislava)

doc. Gabriela Lubelcová (Bratislava)

doc. Marek Skovajsa (Praha)

Miroslav Tížik, PhD. (Bratislava)

Publikácia bola pripravená v rámci riešenia grantovej úlohy APVV-0627-12: *Demokratickosť a občania na Slovensku: polstoročie zmien*.

V rámci rovnakej úlohy boli pripravené štúdie: *Úvod. Reforma alebo ľudová nespokojnosť?* (M. Tížik, N. Kmeť), *Občan alebo človek? Alebo, či v reformnom procese šlo vôbec o občiansku spoločnosť...* (J. Grim Feinberg), *Kontinuita a zmeny v predstavách slovenských občanov o politickej a hospodárskej spoločnosti: porovnanie verejného diskurzu v reformnom roku 1968 a počas revolúcie roku 1989* (J. Krapfl), *Religiozita a názory verejnosti na náboženské témy na Slovensku roku 1968* (M. Tížik), *Snaha obnoviť vzájomnosť a bratstvo medzi evanjelickými a. v. duchovnými* (N. Kmeť), *Kultúrny život a reformný proces v roku 1968* (J. Marušiak), *Lokálne dejiny: rok 1968 v interpretáciách politických zmien v rurálnom prostredí* (T. Bužeková, T. Grauzelová), *Pohľad na udalosti roku 1968 po polstoročí* (M. Zeman, M. Tížik).

Štúdia *Národnostné práva na prelome 60. – 70. rokov 20. storočia. Príklad postavenia maďarskej menšiny* (Š. Šutaj) bola vypracovaná v rámci riešenia grantovej úlohy APVV SK-CZ-032-11: *Národnostné menšiny v Československu po roku 1945 (právne a historické súvislosti)*.

Štúdia *Spory a konflikty vnútri rímskokatolíckej cirkvi* (J. Pešek) bola vypracovaná v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 2/0103/13: *Mechanizmus fungovania komunistického režimu na Slovensku v rokoch 1948 – 1989*.

Štúdia *Gréckokatolícka a pravoslávna cirkev na Slovensku v období reformného procesu* (S. Konečný) bola vypracovaná v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 2/0059/14: *Riešenie ukrajinskej otázky na Slovensku v období socialistického experimentu*.

Štúdia *Kultúrne časopisy ako indikátory politických zmien na konci šesťdesiatych rokov* (P. Matejovič) bola vypracovaná v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 2/0074/16: *Poetika slovenskej literatúry po roku 1945*.

Štúdia Výtvarné udalosti druhej polovice šesťdesiatych rokov a ich účastníci (Z. Bartošová) bola vypracovaná v Ústave dejín umenia SAV a v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 2/0127/15: *Slovensko-francúzske a francúzsko-slovenské vzťahy v oblasti výtvarného umenia počas 20. storočia.*

Štúdia Nerovnosti na ceste k rovnosti (B. Búzik) bola vypracovaná v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 2/0157/14: *Sociálna inklúzia v škole v pohľade sociológie každodennosti.*

Obsah

1. Úvod

Reforma alebo ľudová nespokojnosť? <i>Miroslav Tížik, Norbert Kmeť</i>	12
---	----

2. Verejná sféra a sloboda

Občan alebo človek? Alebo, či v reformnom procese šlo vôbec o občiansku spoločnosť... <i>Joseph Grim Feinberg</i>	64
---	----

Kontinuita a zmeny v predstavách slovenských občanov o politickej a hospodárskej spoločnosti: porovnanie verejného diskurzu v reformnom roku 1968 a počas revolúcie roku 1989 <i>James Krapfl</i>	91
---	----

Národnostné práva na prelome 60. – 70. rokov 20. storočia. Príklad postavenia maďarskej menšiny <i>Štefan Šutaj</i>	109
--	-----

3. Zmeny vo sfére náboženstva

Religiozita a názory verejnosti na náboženské témy na Slovensku roku 1968 <i>Miroslav Tížik</i>	152
---	-----

Spory a konflikty vnútri rímskokatolíckej cirkvi <i>Jan Pešek</i>	195
--	-----

Snaha obnoviť vzájomnosť a bratstvo medzi evanjelickými a v. duchovnými <i>Norbert Kmeť</i>	216
---	-----

Gréckokatolícka a pravoslávna cirkev na Slovensku v období reformného procesu <i>Stanislav Konečný</i>	245
--	-----

Národnostní a náboženské poměry na severovýchodním Slovensku v letech 1968 – 1970 na příkladu okresu Svidník <i>Dalibor Státník</i>	290
--	-----

4. Intelektuáli a kultúra

Vysokoškolské studentstvo jako nositel nonkonformity a prreformných aktivít v československé spoločnosti 60. let 20. století <i>Jaroslav Pažout</i>	368
„Nezradíme“. Politika a história Slovenského národného povstania v procese liberalizácie v 60. rokoch <i>John Luke Ryder</i>	392
Kultúrne časopisy ako indikátory politických zmien na konci šesťdesiatych rokov <i>Pavel Matejovič</i>	411
<i>Kultúrny život a reformný proces v roku 1968</i> <i>Juraj Marušiak</i>	430
Výtvarné udalosti druhej polovice šesťdesiatych rokov a ich účastníci <i>Zuzana Bartošová</i>	463

5. Socializmus s ľudskou tvárou dnes

Lokálne dejiny: rok 1968 v interpretáciách politických zmien v rurálnom prostredí <i>Tatiana Bužeková, Táňa Grauzelová</i>	492
Pohľad na udalosti roku 1968 po polstoročí <i>Milan Zeman, Miroslav Tížik</i>	532

6. Namiesto záveru

Nerovnosti na ceste k rovnosti <i>Bohumil Búzik</i>	586
Pramene a literatúra	647
Resumé	684
English Summary	686
Zoznam tabuliek, grafov a obrázkov	688
Informácie o autoroch	694
Menný register	698
Vecný register	706